

Jertfa Euharistică – între asumarea responsabilă a libertății umane și realitatea autentică a muceniciei creștine

Martiriul, jertfa și mucenicia în gândirea Bisericii noastre dreptslăvitoare și în înțelegerea Sfintei Scripturi reprezintă experiența morții hotărâte prin credință, ca mărturie fidelă a dragostei pentru Domnul nostru Iisus Hristos. În acest sens, martirul ori mucenicul este mărturisitor prin moartea cauzată și pricinuită de dușmanii credinței. În acest fel, mărturisirea și moartea presupun o legătură interioară serioasă și prfundă, care trebuie privite și abordate împreună. Puterea de a mărturisi pe Iisus Hristos vine din harul Duhului Sfânt, care este viu și lucrător în sfinții mucenici. Cu toate acestea, lucrarea harului presupune și conlucrarea omului cu el. Sfântul Ioan Gură de Aur afirma în acest sens că "Domnul nu îngăduie totul harului, în orice împrejurare, ci poruncește ca și ucenicii lui să-și aducă și ei partea lor". Rolul mucenicilor era astfel acela de a fi sacerdoți ai lui Dumnezeu lângă altarul de jertfă și de a se ruga pentru păcatele credincioșilor. Realitatea trăirii martirului și a muceniciei în relația lui cu Dumnezeu și cu semenii săi nu este un lucru pur omenesc, ci unul divino-uman, de înaltă intensitate duhovnicească. Momentul central al vieții martirului și mucenicului este acela al mărturisirii lui Iisus Hristos în inima sa și în fața lumii dezlănțuite asupra lui, mărturisire ce este lucrare a Duhului Sfânt în adâncurile sufletului său, preaplin de Dumnezeu. Este cunoscută, în acest sens, intensitatea iubirii jertfelnice a martirului și mucenicului, manifestată prin râvna și cuvintele pronunțate înaintea persecutorilor. Acestea fac proba unei experiențe intime în comuniune de iubire cu Dumnezeu și cu oamenii.

Sfântul Ignatie Teoforul, înaintea supliciuului său, cerea ca nimeni să nu-l împiedice de la acesta, fiind convins că abia prin martiriu și jertfă mucenicească începea să fie cu adevărat ucenic al Domnului Iisus Hristos. Râvna lui depășea cele văzute și se îndrepta epectatic spre cele nevăzute pentru a ajunge la Iisus Hristos. Astfel, el se ruga ca "focul, crucea, mulțimea fiarelor, tăierile, împărțirile, risipirea oaselor, strivirea membrilor, sfărâmările întregului trup să vină asupra lui, numai să ajungă la Iisus Hristos". Vremea ieșirii sale din această lume este vremea nașterii lui în Iisus Hristos. Martirul sau mucenicul, în jertfa sa pentru Dumnezeu, iese din sine pentru a-L întâlni pe Dumnezeu. Fiind plin de Dumnezeu, el este anthropos în sensul profund al cuvântului, adică reunificat în sine și împăcat cu întreg cosmosul care-l înconjoară. În acest fel, Sfântul Ignatie aștepta ca, prin mucenicia lui, să se reverse asupra sa lumina cea curată a lui Iisus Hristos și, odată ajuns acolo unde este Dumnezeu, să devină cu adevărat om, anthropos.

Despre dimensiunea liturgică a martiriului, jertfei și muceniciei

Mucenicul, prin jertfa sa, se prelungește în afară, într-o mișcare extatică, atrăgând cu sine și în sine lumea întreagă, pe care o deschide spre lucrarea terapeutică a harului. Sângele său devine, astfel, sămânța a creștinismului și putere în Iisus Hristos, care renaște permanent pe alți credincioși spre angajamentul decisiv pe calea mântuirii. Certitudinea acestei realități este arătată în viața și practica bisericească, începând cu secolul al doilea, când Biserica a rânduit să se pună în Sfântul Antimis și în piciorul Sfintei Mese părțile din Sfintele Moaște ale Sfinților Mucenici. Jertfa mântuitoare a lui Iisus Hristos, jertfa mărturisitoare a martirilor și jertfa euharistică cea nesângeroasă se află astfel într-o intimă legătură una cu alta. În aceste condiții mucenicul se oferă pe sine însuși jertfă lui Dumnezeu, ca preot, în unire cu jertfa lui Iisus Hristos, manifestându-și prin aceasta calitatea sa de sacerdot a lui Iisus Hristos, Arhiereul cel veșnic. Cina euharistică la care martirii sunt chemați este pregătită, drept pentru care ei nu trebuie să o scape. Cugetarea lor era stăpânită de simțul comuniunii și al

cuminecării la masa Stăpânului. Pentru un astfel de ospăț euharistic, trupurile lor trebuiau așezate pe altarul de jertfă, iar, dacă nu mureau acum, viața veșnică nu mai putea fi răscumparată prin moarte. Trupurile lor condamnate la ardere de tot erau, atât înainte de jertfă, cât și după sacrificiu, trupuri sfinte și nobile. În suferințele lor, ei sunt înconjurați de îngerii care le așteapta triumful reprezentând înfrângerea puterilor demonice. Într-o atare ambianță, Sfinții martiri de la Lyon au îndurat chinuri mai presus de orice istorisire, satana dorind mult ca ei să rostească blasfemii și să se lepede de Iisus Hristos. Pentru aceasta, spune Sfântul Grigorie de Nazianz, "jertfa lor nu este inferioară ca valoare luptelor lui Daniel, care a fost aruncat ca mâncare înaintea leilor, dar care a înfrânt animalele prin întinderea mâinilor. Nu este mai mică decât cea a tinerilor în Asiria care, în foc, au primit răcoare de la îngeri". Martiriul este astfel, pe drept cuvânt, eveniment liturgic și euharistic. Prin mucenic, istoria se oprește din agitația ei și se deschide spre o nouă dimensiune care leagă trecutul de viitor, făcând din cele două un vșnic prezent. Uneori, pornind de la această realitate, în timpurile persecuțiilor, în temnițe, Sfânta Liturghie era săvârșită pe piepturile martirilor și a mucenicilor încă nemartirizați. Mucenicul este în acest sens o anamneză vie, o memorie comunitară, dar și o sete epectatică, aspirând spre veșnicie, după cum se poate observa în troparul la Sfintele mucenice: "Pe tine, Mirele meu, te iubesc și pe Tine, căutând să mă chinuiesc, ca să împărățesc întru Tine". Singurul care-i poate potoli setea este Iubitul veșnic. "Eu sunt grâul lui Dumnezeu, zicea Sfântul Ignatie Teoforul, și doresc să fiu măcinat de dinții fiarelor ca să fiu găsit pâine curată a lui Iisus Hristos." Numai pronunțând numele Mântuitorului, ca într-un ritual liturgic, mucenicul se umple de dragostea divină, implantând numele Lui ca o săgeată în inimile celor care încă n-au dobândit curajul de a se jertfi pentru El. Actele Martirice sunt pline de exemple ale acelor care au văzut pătimirea martirilor și dintr-o dată s-au declarat și ei mărturisitori ai lui Iisus Hristos. Mântuitorul, prin mucenic, se impune ca prezența aici și acum și așteaptă să fie întampinat în decizia de a-l urma, urmând ca împărtășirea cu El să se facă în sângele propriu al martirului. Mucenicul este omul logic ori singurul înțelept într-o lume desacralizată. Sfântul Ignatie, în momentul sacrificiului său, era convins că abia acum începe să fie ucenic a lui Iisus Hristos. "Nu mai râvnesc nimic", zice el, "din cele văzute și nevăzute ca să ajung la Iisus Hristos... Ajuns acolo voi fi om". Mișcarea lui spre Dumnezeu este angajată spre un Amin continuu. Adevărul vieții sale este rezultat din adevărul trăirii lui în Dumnezeu. El acționează în cunoștință de cauză, fiind conștient de simfonia lucrării sale în Iisus Hristos. Mucenicul ca om logic, este pătruns de Logosul divin, Care-l transformă și-l îndeamnă să devină singura ființă rațională într-o lume plină de nedreptăți. Ca ființă logică, nevoitorul se deschide dialogului cu Logosul, devenind astfel activ și novator, introducând eshatonul în istorie și conducând pe oameni spre relația de comuniune cu Dumnezeu și între ei. Rezultatele experienței sale nu rămân niciodată individuale. Dimpotrivă, el se împarte între frați, după cum, ulterior, s-a și statornicit tradiția ca moaștele mucenicilor să se împartă la toate comunitățile creștine.

Relația vie cu Iisus Hristos este resortul conținutului dinamic al credinței martirilor. Mucenicul are conștiința prezenței sale în Iisus Hristos și a prezenței lui Iisus Hristos în el, în experiența lui. Mucenicul trăiește atât prin patima lui Iisus Hristos cât și prin Sfânta Euharistică. Domnul Hristos a fost adus jertfă "ca o oaie spre junghiere și ca un miel fără de glas înaintea celui ce-l tunde". Asemenea lui Iisus Hristos, în suferința sa martirică, ca într-o liturghie a ființei sale, mucenicul lui Iisus Hristos șoptește neîncetat cuvintele tâlharului de pe cruce: "pomenește-mă Doamne când vei veni întru împărăția Ta". Alteori, martirul repetă în timpul patimii sale ceea ce Domnul său a strigat pe Cruce: "Doamne în mâinile tale îmi încredințez duhul meu". Întemnițării pentru Iisus Hristos participă real la jertfa unică și plină de iubire a lui Iisus Hristos. Ca oameni ai credinței adevărate, mucenicii revarsă din ei înșiși mireasma lui Iisus Hristos, descoperind pe Dumnezeu lumii, prin tot ceea ce face și mai ales prin suferința lor. În acest sens creștinii din Lyon vedeau în Sfânta Blandina "pe cel ce s-a

răstignit pentru ei". La rândul său, Sfântul Ignatie Teoforul trăiește starea mistică de unire cu Dumnezeu ca trăire maximală a hristificării sale: "Lăsați-mă să fiu, prin ceea ce pot ca să dobândesc pe Dumnezeu. Sunt grâul Lui și doresc să fiu măcinat de dinții fiarelor, ca să fiu găsit pâine curată a lui Iisus Hristos". Aspirația martirică a Sfântului se suprapune astfel peste concepția sa euharistică. De fapt Sfântul introduce în discursul său o confuzie voită, în ceea ce privește gândirea sa despre mucenicie și ceea ce vrea să spună despre euharistie. Pentru el, atât Martyria, cât și Euharistia sunt "leacul nemuririi și doctoria împotriva morții", pentru a trăi veșnic în Iisus Hristos. Ambele stări ale aceleiași experiențe mistice sunt legate de participarea la învierea lui Iisus Hristos, care este premisa învierii noastre. Prin urmare "descoperirea lui Iisus Hristos în pâinea euharistică este recapitulată în persoana martirului" ca dorință a Duhului lui Iisus Hristos în cel botezat. Având în sine pe Duhul lui Dumnezeu, martirul se coace în focul harului, într-o Cincizecime permanentă. Sfântul Policarp, de pildă, stătea în mijlocul focului, nu ca un trup care arde, ci "ca o pâine care se coace [...] apoi a ieșit, din împunsătura făcută de sulită în trupul său, mult sânge încât a stins și focul".

Conștiința creștină din această perioadă martirică era că mucenicii erau în același timp profund hristici și profund pnevmatici. Acest adevăr reiese din faptul că mucenicii, în timpul chinurilor, aveau convingerea că "Domnul însuși era de față și vorbea cu ei", iar ei îl mărturiseau în "bucuria Duhului Sfânt", fiind în același timp covârșiți de prezența Paracletului. Această perspectivă profund eclezială prezintă martirul ca pe o taină a Bisericii Domnului Iisus Hristos, care împlinește sângeros deodată jertfa și iubirea, adică tot ceea ce indică, din punct de vedere mistic, tainele în sine. Sfântul Ignatie afirma în acest sens: "căutați să participați la o singură euharistie; pentru că unul este trupul Domnului nostru Iisus Hristos și unul este potirul spre unirea cu sângele Lui; unul este jertfelnicul, după cum unul este episcopul dimpreună cu preoții și diaconii, cei împreună cu mine robi; pentru ca ceea ce faceți, și-o faceți după Dumnezeu". De bună seamă, lupta și biruința mucenicului se articulează în lucrarea Bisericii lui Iisus Hristos, într-o dorință neîncetată spre dobândirea "pâinii lui Dumnezeu, care este trupul lui Hristos, iar băutura devine sângele Lui, care este dragoste nestrăicătătoare". De asemenea, experiența martirică poate fi aplicată întru totul experienței euharistice, deoarece, atât în Sfânta Liturghie, cât și în martiriu, "creștinii cu inima încredințată lui Dumnezeu se făceau părtași la răsplătirile sale veșnice". Cuvintele Sfântului Ignatie legate de euharistie scot în evidență necesitatea reală a trupului și a sângelui lui Iisus Hristos care sunt hrana proprie mucenicilor. De fapt ele definesc mucenicia, iar mucenicul prin faptul martiriului său descrie un gest liturgic. În sensul acesta martiriul Sfântului Policarp este cu adevărat un imn liturgic. În rugăciunea sa, Sfântul Episcop, în apropierea morții sale, reiterează euharistia. El se înfățișează pe sine ca o pâine pe altar și "cu mâinile legate la spate, ca un berbec ales din turma cea mare, pregătit spre a fi adus jertfă de ardere bineplăcută lui Dumnezeu, privind spre cer, a zis: "Doamne Dumnezeule atotputernice, Tatăl iubitului și binecuvântatului Tău Fiu, Iisus Hristos, prin care am primit cunoștința despre Tine, Dumnezeul îngerilor, al puterilor, a toată zidirea și a întregului neam, al celor dreți, care trăiesc înaintea feții Tale. Te binecuvântez că m-ai învrednicit de ziua și ceasul acesta, ca să am parte cu ceata mucenicilor la paharul Hristosului Tău, spre învierea vieții de veci a sufletului și a trupului, în nestrăicătarea Duhului Sfânt. Între care fă să fiu primit înaintea Ta astăzi, ca jertfă grasă și bineplăcută, precum m-ai pregătit, m-ai descoperit și împlinit, Dumnezeule cel nemincinos și adevărat. Pentru aceasta și pentru toate, Te laud, Te binecuvântez și Te preamăresc prin veșnicul și cerescul Arhieru Iisus Hristos, iubitul Tău Fiu, prin Care, împreună cu El și cu Duhul Sfânt, ți se cuvine slava acum și în veacurile ce vor să fie. Amin". După ce el a zis Amin și și-a sfârșit rugăciunea, oamenii însărcinați cu focul, au aprins rugul. Iar când s-a făcut o flacără mare, am văzut o minune, cei cărora ni s-a dat să vedem, care pentru aceea am fost păstrați în viață ca să vestim și altora cele întâmplute. Căci focul, luând forma unei cămăși, ca o pânză de corabie umflată în vânt, înconjură ca un cerc trupul

mucenicului. Iar el stătea în mijloc, nu ca un trup care arde, ci ca o pâine ce se coace, ori ca aurul și argintul, ce se prelucrează în cuptor. Tot în acel moment, am simțit o mireasmă plăcută, ca un miros de tămâie sau de alte miresme prețioase". După cum se poate observa, biograful vieții Sfântului sublinia cu toată evidența caracterul liturgic al acestei morți. Episcopul Smirnei aduce înaintea lui Dumnezeu o ultimă euharistie, el fiind de data aceasta, pâinea care se așază pe altarul de jertfă. Moartea sa, ca a tuturor mucenicilor, este un sacrificiu euharistic adus lui Dumnezeu în Biserica lui Iisus Hristos. Totodată, trebuie subliniat faptul că Sfântul, în supliciuul său, se unește perfect cu Iisus Hristos și formează o unitate cu El, murind și înviind împreună cu El. Acest moment este subliniat și de Sfântul Ignatie atunci când spune: "Este mai bine pentru mine să mor în Hristos, decât să împărătesc marginile pământului. Pe Acela îl caut, care a murit pentru noi; pe Acela îl vreau, care a înviat pentru noi. Nașterea mea este aproape". Ideea centrală și esențială a acestor cuvinte rămâne în jurul nașterii la o nouă viață, aceeași cu a Aceluia care a murit și a înviat pentru mântuirea noastră. Mucenicul, fiind următor al lui Iisus Hristos, moare și el și înviază întru El. Rezultă de aici că mucenicia nu poate să fie un echivalent al Sfintei Euharistii, dar ceea ce este tainic în euharistie se descoperă și în mucenicie, adică același Iisus Hristos, mort și înviat, este prezent atât în Euharistie, cât și în martir. Martyria, așadar, se justifică și se împlinește comunitar, aidoma Sfintei Euharistii, ca taină prin excelență eclezială. Mucenicii trăiesc în jertfa lor, concomitent jertfa lui Iisus Hristos dar și a întregii sale Biserici. Există o identitate de fond între martiriu și euharistie, care centralizează și fundamentează euharistia în Sfânta noastră Biserică. Atunci când mai mulți mucenici sunt prigoniți, deodată mai mulți sfinți se constituie într-o comuniune și într-o comunitate frățescă, realizată. de împreuna lor pătimire. În felul acesta ei, în Biserica lui Iisus Hristos, atrag atenția în chip explicit asupra identității euharistice și comunitare a morții lor. "Jertfelnicul este gata, spune Sfântul Ignatie, voi ajunge prin dragoste în corul îngerilor, să cânt Tatălui, în Hristos Iisus." La rândul ei, Biserica care se zidește în jertfă și cântare euharistică, răspunde în același ritm frățesc, cu râvna ei spre Iisus Hristos, împlinind cererea mucenicului și recunoscând dimensiunea sacramentală a jertfei sale. Martirul Sfântului Alexandru este relevant în acest sens. În timp ce Sfântul era martirizat, creștinii laudau și cântau lui Dumnezeu și mucenicului în același timp: "Bine ai venit, robule al Domnului! Să binecuvântezi și orașul și patria noastră! Să-ți dea Domnul răbdare, pentru a-ți isprăvi călătoria".

Prezența plenară a lui Iisus Hristos în Sfinții Mucenici

Actele Martirice arată cu îmbelșugare și prisosință că în suferința lor, sfinții mucenici nu sunt niciodată singuri. Dumnezeu, cel "minunat întru sfinții Săi", se află permanent în ei și în toate momentele vieții lor. În martiriul Sfântului Policarp se spune că: "cei chinuiți dovedesc tuturor că în ceasul muceniei, prea vitejii martiri ai lui Iisus Hristos sunt ca și dezbrăcați de trup, sau, mai bine spus, Domnul Iisus Hristos însuși este de față și vorbește cu ai săi". Tot în acest sens găsește și scrisoarea martirilor din Lyon, care subliniază faptul că însuși Domnul Iisus Hristos oferă, în mod vădit și evident, celor mai slabi dintre nevoitori, o putere supranaturală. "Noi toți, zice epistola, temându-ne ca Blandina nu va putea avea curajul să mărturisească pe Iisus Hristos, din cauza slăbiciunii trupului ei, ea a împlinit aceasta cu atâta tărie încât cei ce o chinuiau s-au descurajat și schimbându-se unii pe alții o chinuiau în tot felul și modul, de dimineața și până seara; dar ei înșiși s-au declarat învinși, ne mai având ce sa-i mai facă și se mirau că mai poate să respire, întreg trupul ei fiind de jur împrejur sfâșiat și deschis de lovituri, ei, mărturisind că un singur chin de felul acesta era suficient ca să-i aducă sfârșitul, fără să mai fie nevoie de atâtea alte multe chinuri. Dar fericita, ca un viteaz atlet, își reînnoia puterile prin mărturisirea lui Iisus Hristos".

Dacă Mântuitorul nostru Iisus Hristos – Care este ieri, azi și în veci Același - are un rol covârșitor în viața martirului, trebuie subliniat faptul că mucenicul, în suferința sa pentru Iisus Hristos, nu este niciodată părăsit de Sfântul Duh. El este acela care însuflă nevoitorului răspunsurile în fața persecutorilor. Acest fapt face ca faptele mucenicului și cuvintele sale să fie considerate ca autentice mărturisiri de credință și evenimente liturgice, care se împlinesc în același timp. Biserica a considerat aceste manifestări mucenicești ca fiind lucrări și roade ale Sfântului Duh și le-a pus alături de Sfânta Scriptură. Cuvintele și învățăturile martirilor sunt deci considerate ca fiind inspirate de același Mângâietor și sunt lăsate Bisericii spre folosul tuturor credincioșilor ei. Sfântul Ignatie Teoforul în epistolele sale arată că aceste daruri duhovnicești sunt oferite de Domnul nostru Iisus Hristos fiecărui membru al Bisericii, prin intervenția directă și mijlocirea Sfinților mucenici, care bine s-au nevoit. Ca următori ai patimilor Mântuitorului Iisus Hristos, mucenicii își poartă crucea împreună cu Domnul lor, renunțând la ei, pentru ca Iisus Hristos să traiască în ei. Domnul nostru Iisus Hristos este deci în ei, în viața lor, încununându-le suferința. Ca purtători ai acestor chinuri, mucenicii se împărtășesc de slava lui Dumnezeu și împărașesc împreună cu El de-a dreapta Tatălui. În acest sens, suferința lor este văzută ca act de colaborare și de conlucrare cu suferința Mântuitorului la opera de mântuire și curățire a lumii de păcate și patimi. Din alt punct de vedere, modul martirilor de a-l mărturisi pe Iisus Hristos este un botez care curăță complet de păcate, realizând astfel, asemănarea cu moartea și învierea lui Iisus Hristos. Tertulian, în lucrarea sa, *De Baptismo*, spune că mucenicii își dau viața în botezul lor, practicând, în acest fel, botezul sângelui. Dacă în botezul cu apă credinciosul primește iertarea păcatelor în botezul sângelui martirul primește coroana și cununa vieții veșnice din mâinile lui Iisus Hristos însuși. După acest botez nimeni nu mai păcătuiește, spune Sfântul Ciprian al Cartaginei. Faptul ca martirul ori mucenicul s-a unit deplin și desăvârșit cu Iisus Hristos în jertfa și mucenicia sa este confirmat și de cinstirea pe care o dobândește după sacrificiul său. Biserica a considerat dintotdeauna pe mucenici că sunt împreună cu Iisus Hristos și, în acest mod, memoria și toate ale lor au devenit un tezaur de mare preț al ei. Mucenicul este și din acest punct de vedere nedespărțit de Mântuitorul nostru Iisus Hristos și cinstit cu multă venerație de credincioși. În martiriul Sfântului Policarp al Smirnei se subliniază acest adevăr: "ne închinăm lui Hristos, pentru că el este Fiul lui Dumnezeu, iar pe martiri îi cinstim după vrednicie ca pe ucenicii și imitatorii Domnului, pentru neîntrecuta lor iubire față de împăratul și învățătorul lor... Noi am dobândit apoi osemintele lor mai cinstite decât pietrele prețioase și mai scumpe decât aurul și le-am așezat la un loc cuviincios".

Prezența Mântuitorului nostru Iisus Hristos în viața mucenicilor este subliniată și de momentul mărturisirii credinței mucenicului înaintea muncitorilor și a lumii păgâne dezlanțuite asupra lui. Aceste clipe se înscriu într-o nouă formă de viață și viețuire care va angaja întreaga ființă a martirului în procesul de transformare și metamorfozare a lumii. Dialogul sau raportul dintre mucenic și călăul său n-au decât o singură variantă existențială "convertește-te sau ucide-mă". Ca și Mântuitorul Iisus Hristos, care a mărturisit cu seninătate și iubire în fața lui Ponțiu Pilat, și mucenicul vorbește judecătorului său ca unui prieten, fără să-l urască. Cuvintele lui sunt ale Duhului Sfânt, de aceea el propune semenilor săi un limbaj nou, în stare să vindece necredința, boala și suferința cauzată și generată de păcat. De asemenea, vorbele sale determină spre o viață nouă și ajută pe cel care se hotărăște să se convertească și să-l urmeze pe Iisus Hristos. De cele mai multe ori martirii cântă, intonând cuvinte din Sfânta Scriptură, arătând prin aceasta ca viața împreună cu Iisus Hristos și în Hristos este un imn de slavă adus lui Dumnezeu. În acest sens mărturisirea lor este ortofonă, în contrast cu zgomotul păcatului și al morții. Prin aceste manifestări, mucenicii construiesc manifestarea cultică și iconografică a Bisericii în toată plinătatea ei. Opus fiind cuvintelor lor nu poate fi decât blestemul promovat de învățăturile înșelătoare ale păgânilor, care-și au originea în viclenia și perfidia iadului. Împotriva diavolului și a tuturor mijloacelor sale ucigătoare

de suflet se așează conștient și senin mucenicul și martirul lui Iisus Hristos, angajat pe calea adevărului și al dreptății, ca să lupte împotriva idolilor și întunecimii diavolilor.

Prin urmare, pătimitorii lui Iisus Hristos, plini de forță harică și îndrazneală sfântă se prezintă înaintea persecutorilor cu puterea lui Dumnezeu, pentru a impune în fața lumii, potrivit credinței lor, credința și iubirea creștină, pe care le mărturisesc cu propriul lor sânge. Spre deosebire de lumea păcatului, faptele lor sunt logice, sunt faptele unor ființe care trăiesc în Dumnezeu și după poruncile lui Dumnezeu. Cu toate că lumea îi consideră nebuni și ieșiți din minte, mucenicii sunt singurii înțelepți și rezonabili, într-o lume întunecată de satana și deteriorată ori degradată de rău, răniții pentru iubirea lui Iisus Hristos sunt singurii luminați la minte și la chip. Pe acest ring și stadion martirii au posibilitatea să înfrunte direct și pe propriul său teren pe tatăl minciunii, diavolul. Superioritatea lor rezidă în faptul că ei mărturisesc pe adevăratul Dumnezeu în fața căruia "tot genunchiul trebuie să se plece și al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt. Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl". Pentru păgâni și rău credincioși Dumnezeu se ascunde, dar este găsit de aceia care-L caută cu toată inima și împlinesc poruncile lui. Mucenicii se desfatează, prin urmare, de dulceața viețuirii în Dumnezeu și primesc puterea de la Iisus Hristos. În asemenea ambianță, înaintea lui Dumnezeu și a îngerilor Lui, lor le este foarte ușor să schimbe viața terestră pentru viața cerească. Momentul despărțirii lor de trup consemnează pentru mucenici, începutul unei vieți reale și al unei experiențe plene de comuniune cu Dumnezeu și cu sfinții Săi. Mucenicul dorește să se unească cu Iisus Hristos, a cărui împărăție nu este din această lume, El fiind Dumnezeu real și personal. Trecerea sa din această lume înseamnă întâlnirea sa cu cel prețuit, iubit și dorit atât de mult, cum se arată în troparul de la sfințele mucenice: "pe Tine, mirele meu, te iubesc și pe tine, căutând, mă chinuiesc". Ca să ne dăm mai bine seama de această nazuință sufletească, ne ducem cu mintea la strămoșul nostru Adam care, înainte de căderea sa în păcat, trăia în comuniune cu Dumnezeu. Cu siguranță, după îndreptarea noastră prin Iisus Hristos tot comuniunea a rămas ca singura experiență valabilă cu tot ceea ce poate avea ea mai intim pentru om.

"Părinții, zice Sfântul Grigorie Palama, ne-au învățat să cugetăm despre Dumnezeu trecând mai întâi prin experiența comuniunii", întrucât numai această formă de trăire dă voie omului să-și deschidă cugetarea spre cel iubit. Acest aspect subliniază faptul că Dumnezeu nu se comportă ca o ființă abstractă, ci ca o persoană care poate și dorește să stea în relație cu alte persoane, în comuniune de dragoste. Mai întâi Dumnezeu, din iubire dumnezeiască nelimitată și nemărginită, și-a arătat dragostea sa desăvârșită, prin coborarea lui la noi când a luat firea noastră stricacioasă. Cuprinși în această iubire oamenii urcă la Dumnezeu, răspunzând acestei chemări divine inaugurate prin jertfa și învierea Mântuitorului Iisus Hristos. Dumnezeu nu îngustează creatura sa prin cuprinderea ei în sine, ci dimpotrivă, ea se îmbogățește cu fiecare înaintare în Dumnezeu. Tocmai datorită acestei dispoziții sufletești pentru viața fericită și acestei disponibilități spre comuniune, mucenicul devine omul întregii lumi și pentru toate timpurile. Sacrificiul său reflectă jertfa lui Iisus Hristos, Domnul făcându-se și mai vizibil prin ei în lume. Deși El este necunoscut în ființa lui, totuși este perceptibil în strălucirea sa divină, atât în faptele eroice ale plăcuților săi, cât și prin sfințele lor moaște, pline de duh și de adevăr. Prin Mântuitorul, mucenicul învață să trăiască drept, să discearnă binele de rău și, în orice loc sau moment al vieții sale, el dorește să trăiască numai cu Dumnezeu. Faptul că mucenicul își pecetluiește crezul său prin moarte violentă, aceasta nu înseamnă că el dorește neaparat moartea. Cu toate acestea, trebuie totuși să subliniem faptul că el este conștient că doar prin jertfa mucenicească a propriei sale ființe poate să ajungă la cel pe care-l iubește, adică la Iisus Hristos. Prin sângele său, el pecetluiește iubirea sa și ea devine astfel singurul mijloc de a fi în iubirea lui Dumnezeu și de a pecetlui această intimitate cu propria sa viață. Acest semn al sensibilității sale pline de dragoste divină este subliniat de sacrificiul său pentru Iisus Hristos,

gest care reprezintă plenitudinea iubirii sale față de atotputernicul Dumnezeu și față de întreaga lume. Potrivit spuselor Sfântului Clement Alexandrinul, "dacă trecem la iubire, martirul este fericit cu adevărat când mărturisește iubirea divină, pe Dumnezeu și pe Iisus Hristos, pe care iubindu-L, L-a recunoscut ca frate și s-a dăruit lui cu totul".

Experiența comuniunii depline și desăvârșite aici, acum și în veșnicie

Răsplata martirului este preamărirea sa în ceruri, adică trăirea împreună cu Iisus Hristos și în unire veșnică cu Dumnezeu. De bună seamă, suferința îndurată nu are comparație cu slava cerească de care s-a învrednicit. Mucenicul trăiește în comuniune cu Dumnezeu în viața pământească, iar după sfârșitul său locuiește în comuniune permanentă și neîncetată cu Domnul, cunoscând în mod desăvârșit fericirea deplină în iubirea dumnezească. El va primi înșutit ceea ce a lăsat aici, împărțind împreună cu Iisus Hristos în veșnicie. Pentru jertfa sa și pentru chinurile sale îngrozitoare și mai presus de fire, el s-a făcut vrednic cu adevărat de o amintire nepieritoare, după cum spune Eusebiu din Cezareea. Dar mucenicii, chiar dacă au ajuns în unire desăvârșită cu Dumnezeu, rămân totuși în Biserică în ajutorul fraților și surorilor lor. Viețile sfinților au fost transmise Bisericii în scris ca să arate urmașilor modul de a se conduce în viață după poruncile lui Dumnezeu. Astfel, "luptele atleților credinței, eroismul lor victorios în atâtea încercări, biruințele pe care le-au avut împotriva demonilor, victoriile pe care le-au obținut asupra vrășmasilor nevăzuți și coroanele pe care le-au dobândit în aceste lupte" rămân pentru creștini o experiență demnă de urmat și o amintire veșnică. Cinstirea lor este asociată cu cinstirea lui Iisus Hristos și, oriunde este preamărit Mielul cel nevinovat, sunt preamăriți și mucenicii săi. Biserica a practicat chiar de la începuturile creștinismului asemenea forme de cult, așa cum arată Sfântul Apostol Iacov în rugăciunea dreptilor, mult insistente și stăruitoare. Această manifestare interpersonală de afecțiune și cinstire reciprocă ajută pe orice creștin să treacă cu toată biruința pragurile vieții, depășind și bine gestionând toate obstacolele, încercările, piedicile și cursele ori capcanele acesteia, dacă, bionefițeles, nu suntem prea comozi, leneși și lași, ignoranți sau aroganți... Sfântul Ioan Evanghelistul lămurește aceasta trăire eclezială când spune: "cei 24 de bătrâni au căzut înaintea Mielului, având fiecare alăută și cupe de aur, pline cu tămâie, care sunt rugăciunile sfinților". Mucenicii au trăit cu adevărat în "strâmtoarea cea mare" și de acolo au venit cu hainele spălate în sângele Mielului. Faptul că ei cunosc strâmtoarea și suferința îi determină în mod cert să se îndrepte spre frații lor din suferințe pentru a-i ajuta. Biserica în drum spre împărăția cerurilor cheamă pe mucenici în ajutor, așa cum se arată în Martiriul Sfântului Arhidiacon și întâmucenic Ștefan și Policarp al Smirnei, care ne spune că creștinii se adunau la locurile unde au fost martirizați sau îngropați mucenicii și, cu bucurie și veselie, sărbătoreau ziua martiriului lor, "ca zi a nașterii, atât pentru amintirea celor ce au săvârșit lupta, cât și pentru deprinderea și pregătirea celor ce vor lupta în urmă". Tertulian, la rândul său, amintește că creștinii făceau rugăciuni în fiecare an pentru cei morți, cu ocazia aniversării nașterii lor spirituale și duhovnicești. Potrivit acestor realități consemnate în trecutul Bisericii și trăite și astăzi, creștinii dintotdeauna "se închinau lui Iisus Hristos pentru că este Fiul lui Dumnezeu, iar pe martiri îi iubesc după vrednicie ca pe ucenici, următori și imitatori ai Domnului".

Dacă privim fenomenul martiric și martirologic mai în adâncul lui vom constata că experiența duhovnicească a martirilor depășește cu mult mulțumirea personală de a fi în Dumnezeu. Dragostea adevărată după cele cerești și statornicia în iubirea divină antrenează pe mucenici să năzuiască să ajungă dincolo de mântuirea proprie, până la dorința înflăcărată de a cuprinde pe toți frații în Iisus Hristos. Dacă ne reîntoarcem la unitatea dintre mucenici, Biserica și Iisus Hristos, vom constata că supliciuul martiric în Iisus Hristos unifică Biserica adunată în momentul adecvat liturghiei. Cum s-a putut constata, mucenicul și martirul se

aduce pe sine jertfă lui Dumnezeu în mijlocul lumii, întru care sunt și numeroși creștini, inițiind astfel o adevărată anamneză euharistică. Taina lor se împlinește "întru slava lui Dumnezeu" pe altarul împărăției cerurilor. Din Faptele Apostolilor și din Viețile Sfinților știm că strălucirea Sfântului Ștefan, bucuria și zâmbetul fericiților mucenici, semnaleză tainic conținutul apofatic al muceniei lor. Sfinții văd slava lui Dumnezeu și se bucură, amplificând inefabilul experienței lor. Cei ce contemplă euharistie sacrificiul martiric și mucenicesc pot observa și constata că trupurile celor jertfiți pentru adevăr sunt transfigurate, iar focul și chinurile nu mai au putere asupra lor. Rezultă de aici că martirii și mucenicii fac experiența jertfei autentice și împărtășirii reale de Iisus Hristos, ca prefacere euharistică. Această experiență nu este alta decât "mireasmă plăcută" pentru cei ce au pătruns cu privirea dincolo de chinul lumii acesteia. De asemenea, mulțumind Domnului nostru Iisus Hristos pentru comuniunea cu El, martirii transmit slava experienței lor celor credincioși care-i înconjoară și totodată întregii Biserici. Sfânta Agatonica vedea în mucenia Sfântului Policarp "slav și măreția Domnului", drept pentru care ea a ales mucenia cu încrederea că și cu ea se împlinește taina ospățului martiric: "cina aceasta a fost împlinită și pentru mine; așadar, trebuie să iau și eu parte, spre a mânca la această slavită cină". Categorie, Sfânta s-a simțit chemată spre martiriu, așa cum se simțea chemată, la fiecare Sfântă Liturghie, să se împărtășească, împreună cu obștea creștină, cu trupul și sângele Domnului nostru Iisus Hristos. De fapt, toate actele martirice și viețile sfinților mucenici subliniază în același ton miezul ritualului liturgic al Euharistiei, mulțumirea și împărtășirea. În martiriul mucenicilor scilitani citim că "toți au zis: mulțumim lui Dumnezeu. Și astfel, împreună, s-au încoronat cu martiriul domnesc cu Tatăl și cu Fiul și cu Sfântul Duh, în vecii vecilor". Prin urmare, Taina lui Iisus Hristos și a Bisericii Sale se împlinește în Taina Euharistiei, a jertfei, a muceniei și a martiriului, din care și de la care noi, cei delăsați, comozi și delăsători avem și am avea foarte multe de învățat și de împlinit. Viața martirului nu se sfârșește prin mucenia sa, ci continuă; sfârșitul său nu este o ruptură, ci o împlinire. Prezența Mântuitorului nostru Iisus Hristos în el și, deci și în noi, este o experiență ce nu se sfârșește. Creștinii primelor veacuri erau pe deplin convinși că Domnul slavei se descoperă și manifestă în bineplăcuții Săi biruitori și învingători, așa cum S-a arătat biruitor în însăși moartea Sa. În acest sens, mucenia apare ca o experiență harismatică de cea mai înaltă trăire duhovnicească. "Ei au cerut viață, care li s-a dat și au împărtășit-o și celorlalți". După unirea deplină și desăvârșită cu Dumnezeu, după cina cea de taină, slujba lor nu s-a încheiat încă, fiecare dintre ei constituindu-se într-un moment sărbătoresc de preamărire a lui Iisus Hristos. Conținutul tainic al jertfei lor este pacea care, paradoxal, este transpusă sângeros în martiriu și mucenie. "Iubind totdeauna pacea și dăruind neîntrerupt pacea, ei au plecat în pace la Domnul, fără să lase mamei biserici suferința, nici dezbinare ori război între frați, ci bucurie, pace, înțelegere și iubire." După condamnarea, lapidarea și execuția lor, Duhul Sfânt poartă de grijă și de trupurile martirilor ori a mucenicilor, păstrându-le ca pe niște odoare de mare preț. Sfintele relicve devin simbolul triumfului martiriului și a muceniei asupra dezintegrării, deteriorării și degradării. Duhul aduce în prim plan, prin ele, experiența mântuirii și a iertării, a comuniunii și a iubirii desăvârșite. În ele, fiecare comunitate bisericească și eclezială contemplă lucrarea plină de har a împărăției lui Dumnezeu. Pornind de la acest adevăr, la sfârșitul Sfintei Liturghii, creștinii sunt trimiși să împărtășească lumii darul vieții veșnice, proclamând neîncetat Stăpânia Duhului Sfânt.

Un alt aspect al perpetuării și permanentizării cinstirii Sfinților Mucenicii îl constituie agapele creștine din Biserica veche. Ele erau însoțite de comemorarea mucenicilor ca ocazii și prilejuri anamnetice de comuniune dintre creștini, mucenici și, bineînțeles, Domnul nostru Iisus Hristos – „Mielul lui Dumnezeu, Cel care prin Sfânta Lui Jertfă a ridicat toate păcatele lumii”. Evident, trupurile martirilor și ale mucenicilor dăruiau și ofereau această posibilitate de întâlnire tainică, între martiri și cei vii. Prin sfintele lor moaște, comunitatea se reunea, se

consolidează și se rezidează, încorporându-se sacramental ca Euharistie, în chinonia desăvârșită a Sfintei Treimi. În așa fel că sărbătoarea unui sfânt mucenic era semnul văzut al iubirii Tatălui pentru Biserică, a idoma darurilor euharistice. Prin această taină, a muceniei și a sfințelor moaște, Mântuitorul imprimă tainic lucrarea harului și veșnicia ritmurilor noi ale împărăției Cerurilor, unde materia devine nealterabilă, pneumatică și pnevματοforă, plină de slavă și sfântă. Trebuie să subliniem încă odată faptul că sfințele moaște nu au fost niciodată imagini ale unui "memento mori", ci icoane ale formei viitoare și desăvârșite ale trupului lumii acesteia, sfințit prin lucrarea euharistică, sfințitoare și sacramentală a Bisericii. Înțelegem de aici că prin aceste experiențe ecleziiale se descoperă clar, limpede și lămurit dimensiunea universală a Sfintei Liturghii precum și angajamentul creștin față de lume. În Dumnezeiasca Liturghie, la care sunt de față Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Sfinții Mucenici și toți creștinii, sunt adunate și cuprinse toate elemente creației, dispuse în forma perfectă a Ierusalimului ceresc, sau cum se exprimă foarte edificator, grăitor și cuprinzător rugăciunea: "În Biserica slavei Tale, în cer a sta ni se pare".

Prin urmare, aici și acum în încheiere, gom susține cu toată tăria și convingerea că, trăind experiența împărăției Cerurilor prin slava hristică a mucenicilor și martirilor, Biserica contemplant viața veșnică, prin intermediul sau cu ajutorul soteriologiei și eshatologiei, în cuvintele și gesturile lor. Ea participă la viața nestricăcioasă a Duhului încă de aici, astfel că fiecare comunitate, angajată în sens mistic prin Sfânta Liturghie în taina martiriului, a jertfei și muceniei, și în mod explicit prin încercările și pătimirile din lumea aceasta, asumate într-un duh de credință, cu toată responsabilitatea, răbdarea și nădejdea creștină, câștigă luciditatea duhovnicească, exprimată în unicul mod eclezial de a fi: "fiți tari în credință și să vă iubiți unii pe alții". Dacă Biserica ignoră această paradigma martirică ori mucenicească și se detașează sau dispensează de ea, riscă să uite propria ei natură și propria ei vocație. Cu alte cuvinte, Biserica și martiriul se adevăresc reciproc. Interpretarea cea mai profundă a martiriului este dată în mărturisirea cuvântului Bisericii despre harul eshatologic învingător și biruitor, prin care muceniei, de ieri, de azi, dintotdeauna, se împlinesc pe ei înșiși viruind lumea. Martirul și mucenicul dă mărturie lumii pentru Biserica lui Iisus Hristos în care el rămâne prin jertfa sa. Totodată, el vorbește tuturor creștinilor și tuturor timpurilor, spunându-le că moartea lor nu este zadarnică, ci arătând felul autentic de a fi al credinciosului, care s-a îmbrăcat în Iisus Hristos – Domnul, Stăpânul și Mântuitorul - prin sfânta Taină a Botezului – săvârșit de către sacerdotul pururea slujitor și jertfitor, în numele Sfintei și Dumnezeieștii Treimi – Celei de viață făcătoare, dătătoare și ziditoare.

Drd. Stelian Gomboș